

MODERN ÜRETİM TEKNOLOJİLERİYLE KUMAŞ ÜZERİNDE KÜLTÜREL SEMBOLLERİN YENİDEN YORUMLANMASI

Isoqjonova Shaxzoda Dilmurod qizi
 Namangan Devlet Teknoloji Üniversitesi
 “Tasarım” Bölümü Asistanı
shaxzoda.isoqjanova@gmail.com
 tel: (99897)370-23-33

Anahtar Kelimeler: *geleneksel giyim, sembol, desen, stilizasyon, tasarım, nar çiçeği, triko, kültürel miras, teknolojik yenilik, estetik*

Bu çalışmada, Fergana Vadisi'ne ait geleneksel kadın giyimlerinde kullanılan **sembolik motiflerin ve işaretlerin sanatsal, estetik ve felsefi anlamları** incelenmiş; bu unsurların **modern tasarım teknolojileri** aracılığıyla yeniden yorumlanması bilimsel açıdan ele alınmıştır. Araştırmada geleneksel nakış sanatında sıkça karşılaşılan “**nar çiçeği**”, “**biber**”, “**karanfil**” gibi motiflerin semantik ve simgesel içerikleri değerlendirilmiş; bu motiflerin çağdaş triko kumaşlarında **yenilikçi yaklaşımlarla stilize edilmesinin** tasarım estetiği ve işlevselliği açısından önemi ortaya konulmuştur. Araştırma sonuçları göstermektedir ki, **geleneksel desenlerle teknolojik yeniliklerin sentezi**, sadece estetik ve fonksiyonel açıdan değil, aynı zamanda **kültürel kimliğin korunması ve geliştirilmesi** bakımından da büyük önem taşımaktadır. Bu yaklaşım, ulusal tasarım okulunun **yeni bir sanatsal-estetik aşamaya geçişine** katkı sağlamaktadır.

Bilindiği üzere, giyim insanlık tarihinde yalnızca pratik değil, aynı zamanda manevî ve estetik bir değere de sahip olmuştur. Giyimin ilk ve temel işlevi, insan vücudunu dış çevrenin etkilerinden — sıcak, soğuk, yağış, güneş ışınları gibi doğal faktörlerden — korumaktır. Ancak zamanla giyimin biçimi, malzemesi ve işlevsel özellikleri; toplumun gelişimi, ekonomik koşullar, dinî inançlar, sosyal ve kültürel değişimlerin etkisiyle önemli ölçüde farklılaşmıştır. Sonuç olarak, giyim yalnızca bir korunma aracı olmaktan çıkıp, toplumsal statü, cinsiyet farklılığı, törensel ve inançsal değerleri ifade eden bir sembole dönüşmüştür.

Bu çerçevede yürütülen araştırmamızda, ulusal kumaşlar ve nakış sanatında yer alan sembolik motiflerin modern teknolojiler aracılığıyla triko kumaşlara uygulanması konusu incelenmiştir. Bu deneysel çalışma kapsamında, el emeğine dayalı olarak daha önce kullanılmamış iki yeni yöntem geliştirilmiş ve bu yöntemler triko dokuma yapısına uyarlanmıştır.

Günümüzde ülkemizin iç pazarında triko kumaşlara ve hazır giyim ürünlerine olan talep giderek artmaktadır. Bunun temel nedeni, trikonun kendine özgü teknik ve estetik avantajlarıdır: yumuşaklığı, hafifliği, hava geçirgenliği, formunu iyi koruması ve

kolay kırışmaması. Ayrıca, triko kumaşlar dikiş endüstrisinde teknolojik kolaylık ve ekonomik verimlilik açısından da üstünlük sağlamaktadır.

Bu bilimsel çalışma kapsamında Namangan Mühendislik-Teknoloji Enstitüsü “Tasarım” Anabilim Dalı laboratuvarında bulunan LONG-XING LXA-252 model yatay iğne sistemli triko dokuma tezgâhının olanaklarından etkin biçimde yararlanılmıştır. Bu ekipmanın “jaka” dokuma teknolojisi kullanılarak kadınlara yönelik üst triko giyim koleksiyonu üretilmiştir.

Önerilen yeni kadın üst giyim koleksiyonunda, ipek şeritler yardımıyla “nar çiçeği” motifine dayalı bir nakış uygulaması yapılmıştır (Şekil 3.1.1-a). Bu süreçte, çoğunlukla parlak renkteki ipek şeritler tercih edilmiştir; zira bu renkler, geleneksel nakış sanatının estetik ifadesini modern bir yorumla ortaya koymaktadır. Çalışmanın temel amacı, geleneksel el işçiliği unsurlarını koruyarak bunları modern teknolojik araçlarla bütünleştirmektir.

Bu doğrultuda, nar çiçeği motifi bilgisayar destekli dokuma teknolojisi yardımıyla triko kumaş üzerine tasarlanmış ve modern bir biçimde uygulanmıştır. Bu yaklaşım, yalnızca millî bezeme unsurlarını korumakla kalmamış, aynı zamanda bu motifleri spor tarzı giysi tasarımlarına uyarlama olanağı da sağlamıştır. Sonuç olarak oluşturulan koleksiyon, millî ve çağdaş modanın uyumunu, işlevsellik ve estetik bütünlük ilkeleriyle birleştiren özgün bir tasarım örneğini temsil etmektedir (Şekil 3.1.1-b).

a.

b.

3.1.1. Şekil

a. “Nar çiçeği” işlemeleriyle süslenmiş kadın giyim koleksiyonu.

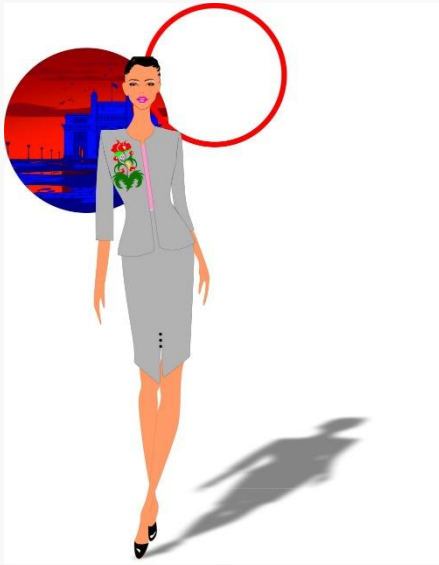
b. Kadınlar için tasarlanmış triko kumaş üzerinde nar çiçeği deseni.

Laboratuvar koşullarında akril iplik temelinde dokunmuş triko kumaş üzerinde “nar çiçeği” deseninin uygulanması başarıyla gerçekleştirildi. Her bir motifin kendine özgü bir sembolik anlamı olduğu gibi, tasarladığımız kostüm kompozisyonunda da “nar çiçeği” kendine has **sanatsal ve felsefi bir içerik** taşımaktadır. Nar, tarih boyunca **bereketin, iyiliğin, bolluğun ve aile saadetine** sembolü olarak kabul edilmiştir. Bu nedenle Fergana Vadisi kadınlarının geleneksel kıyafetlerinde nar motifi

geniş biçimde kullanılmaktadır. Kadınlar için tasarlanmış triko kumaş üzerine işlenen nar çiçeği deseni **Şekil 3.1.1-b**'de gösterilmiştir.

Özellikle vurgulamak gerekir ki, **modern moda anlayışında nar çiçeği motifi stilize edilmiş biçimde** kullanılmakta ve bu durum ulusal süsleme sanatının **yeni estetik yorumunun oluşmasına** katkı sağlamaktadır. Motifler arasında “acı biber çiçeği” de önemli bir yer tutar. Kadim inançlarda bu desen “**nazar**”dan, yani **kötü göz ve olumsuz enerjilerden koruyucu bir sembol** olarak yorumlanmıştır. Bunun yanı sıra, biberin acılığı insanın **dayanıklılığı ve gücünün simgesi** olarak değerlendirilmiştir. Bu motif özellikle doppi (geleneksel başlık) ve milli baş giysilerde yaygın biçimde görülür; bazı arkeolojik kaynaklarda ise “**embriyo**” formu — yani **yaşamın başlangıcı** ile ilişkilendirilir.

ise

Karanfil (çinnegül) motifi rengine göre farklı sembolik anlamlar taşır:

• **Beyaz karanfil** – barış ve

saflığın simgesi,

- **Kırmızı karanfil** – içten sevgi ve sadakatin sembolü,
- **Pembe karanfil** – dostluk ve anne sevgisini ifade eden bir işarettir.

Yeni tasarlanan kadın üst triko koleksiyonunda **mavi, kırmızı ve krem tonlarının uyumu** temel renk kompozisyonu olarak seçilmiştir. Renklerin kontrast uyumu, kıyafete hem dinamik hem de **ulusal ruha uygun sanatsal bir görünüm** kazandırmıştır. Kıyafet %100 akril iplikten örülmüş olup, **yüksek hava geçirgenliği, ısı yalıtımı, soğuğa dayanıklılık, form koruyuculuk ve renk dayanıklılığı** gibi teknik avantajlara sahiptir.

Bu tasarım fikrinin temel amacı, **modern tüketici talebine ve ulusal estetik zevke uygun**, Özbek kimliğini yansıtan triko giysi koleksiyonu geliştirmektir. Böylece, işlemeli motiflerin sembolik anlamını **yeni teknolojik çözümler aracılığıyla kumaş yapısıyla bütünleştirmek** ve ulusal tasarım okulunun **modern yönelimlerini geliştirmek** hedeflenmiştir.

Sonuç olarak yukarıdaki araştırma sonuçları göstermektedir ki, ulusal nakış sanatında yer alan sembolik motiflerin modern teknolojiler aracılığıyla triko kumaşlara uygulanması, kültürel mirasın yenilikçi biçimde yeniden yorumlanmasının etkili yollarından biridir. “Nar çiçeği” motifinin triko kumaşa uygulanması deneyimi, yalnızca estetik açıdan özgün bir sanatsal ifade oluşturmakla kalmamış, aynı zamanda ulusal kimliği koruyarak modern moda trendlerine uyum sağlama olanağı da sunmuştur.

Akrilik iplikten üretilen kumaşın ısı yalıtımı, form dayanıklılığı ve renk kalıcılığı gibi teknik ve fonksiyonel özellikleri, giysinin kullanım değerini artırarak triko ürünlerinin **yerel pazarda rekabet gücünü** yükseltmektedir.

Sonuç olarak, **geleneksel motiflerle modern teknolojinin sentezi**, ulusal tasarım anlayışının yeni bir **sanatsal-estetik aşamasını** şekillendirmeye hizmet etmektedir.

KAYNAKÇA :

1. Karimov, A. (2019). *Özbek Halk Uygulamalı Süsleme Sanatı ve Onun Sembolik Sistemi*. Taşkent: Sanat Yayınları.
2. Rasulova, N. (2020). *Ulusal Desen Estetiğinde Sembollerin Yorumu*. Namangan Devlet Teknoloji Üniversitesi Akademik Dergisi.
3. Alimova, D. (2018). *Tasarımın Temelleri ve Ulusal Değerlerle Uyumu*. Taşkent: Yükseköğretim Yayınları.
4. Nuriddinov, B. (2021). *Özbek Kumaşlarında Desen ve Sembollerin Sanatsal İfadesi*. Fergana: İlm Ziya Yayınları.
5. Ostonova, M. (2022). “Stilizasyon Sürecinde Ulusal Sembollerin Tasarımdaki Rolü.” *Modern Tasarım ve Teknolojiler Akademik Dergisi*, Sayı 3, ss. 45–52.
6. Ganiyeva, D. (2017). *Özbekistan Nakış Sanatı Tarihinden*. Taşkent: Bilim Yayınları.
7. Güler, A. (2017). *Orta Asya Sanatında Motif ve Sembolizm*. İstanbul: Kültür Kitabevi.